

devinalla, devinalla, devinola, anar a l'endevi, endevivable, endevinaire [veg. supra], endevinall, endevinament, endevinatiu, endevinatori, divinatiu, divinatori, endevineta, ateu, ateisme, ateïsta, ateïstic, apoteosi, apoteòsic, politeisme, monoteisme, politeïsta, mono-⁵ teïsta, teobroma, teobromina, teocràtic, teocràcia, teodicea, teogonia, teologia, teòleg, teològic, teological, teologitzar, teomania, teomàquia, teomòdic, teosofia, teòsof, teosofista, teosòfic, teürg, teúrgia, teúrgic, panteisme, panteïsta, panenteisme, adéu, adéu-siau, andos-¹⁰ siau, andossié, Déu-m'encoman, a la Déu-dona, deïcida, deïcidi, deïficar, deïficació, deïficador, deïdificant, deïfic, deïforme, deïpara

Deuga, V. doga Deu-hores, V. deu num. Dcu-¹⁵ ma, deumar, deume, V. deu num.

Deumenge: dubto molt que sigui autèntica la variant *dəuməŋzə* atribuïda a Canet, car en ma vida he sentit cosa semblant enlloc del Maresme (on d'altra²⁰ banda pronuncien *diuməŋzə* amb é tònica oberta, a diferència de Barcelona, etc.). Deu tractar-se, doncs, d'una invenció d'un barceloní que estuejaria a Canet i va sorprendre la bona fe d'Alcover.

DEURE, del ll. *DĒBĒRE* id., derivat de *HABĒRE* 'tenir'. □ 1.ª doc.: orígens.

«*Devem* clamar mercé, de dia e de nuit, a N. Seïnor que él nos traga de tenebres de mort e de no-fe», «u monge fo, e quan se *dec* morir, devezfi tot son aver e partí-l», *Homilies* (4r10, 5r23). Com a verb principal 'haver de pagar': «jo é gran obs aquest aver que vós lo-m pagets --- que si no-ls mi *deviets*, sí-us pregaria que-ls donàssets a tan gran obs com ara m'és», carta de D. de St. Martí al Bisbe de la Seu c. 1240 (PPujol,²⁵ *Docs. en Vg.* xi, 12); «Hee, sényer, e pagau-me---. —E què? Com? Què-us *deyg* yo?», StVicentF (*Sermos* i, 247.21).

De l'ús de *deure* com a verb subordinat a un de principal donaran suficients exemples uns quants⁴⁰ clàssics medievals: «N'ermità, cell qui vol molt servir e honrar / son bon senyor no se-n *deu* per nulla re lexar / ni d'ell a servir no-s *deuria* enujar», Llull (*Desconhort*, 34.2, 3); «lo senyor rey dix-li: quan serà aquell jorn qu'ells açò *degen* fer ---», Muntaner,⁴⁵ § 53; «Per demostrar la honor e senyoria que los cavallers *deven* haver sobre lo poble», «com foren dinats e Tirant conegué que lo Emperador *devia* dormir, ell e Diafebus anaren al palau», JoMartorell (Ag. i, 12; ii, 65). Però s'observa que en aquesta construcció, quan el verb *deure* està en imperfecte de sub-⁵⁰ juntiu, en els Ss. XIII i XIV, *degués* debilita el seu sentit fins a convertir-se en un quasi-expletiu: «Ramon s'enfolloní, e no volia *ausir* / l'ermità qui-l pregava com se *degués* jaquir, / del dol que menava se començà a dir ---», Llull (*Desconhort*, 35.2); «com --- haja manat a mi, Jafuda, juheu de Barchinona --- que yo *degués* ajustar e ordenar paraules de savis ---», Jafuda (p. 7); «en açò la senyora infanta, mare nostra, instava ab la reyna madona Elichésen --- que açò se⁶⁰

degués complir», Cròn. del Cerimoniós.

L'antic infinitiu *dever* apareix substantivat ja en època ben antiga, si bé de vegades no expressa el mateix que avui, 'deute moral (subjectiu)' sinó 'obligació objectiva que té hom envers algú': «ma ànima creix son joïós / remembrament, e son albir, / e son voler / en Déus, qui-m fai tots jorns jausir / en son *devers*», Llull (*Sényer ver Déus*, NCL. III, 28.45); en altres passatges ja coincideix amb el sentit modern»: ¹ «null hom no pot valor haver / qui fall contra negun *dever*», Llull (*Obres Rim.* ed., 1859, 287); i Alart, *InvLC* cita «lo Senyor Rey y farà son *daver*» d'un text de 1310. Però l'ex. que cita el *DAG. del Blanquerna* no és de Llull sinó de l'adaptador Bonllabi del S. xvi.

Per a la conjugació antiga, es trobaran dades en *LleuresC*, 317, 318, 324; *VidesR*, vol i, 30, 35, Nonell, *Anàlisi Morfològic*, 93, 117, 88; l'*InvLC* afegeix: Pres. 1, *eu deg, deig*, en docs. ross. de 1367, 1369, 1370, 1383, 1384, 1386, 1391; Subj. Pres. 4 *dejam* 1360, 1380; Subj. Pres. 5 *dejatx* 1364.

DERIV.: *Deute* [1237], del ll. *DĒBITUM* id., pròpiament part. passiu de *DĒBĒRE*; «ha atorgad lo fait axí com aviem parlad, ab què vós li pagez primerament lo²⁵ *deute* que ela ha fait enguan», lletra dirigida al bisbe de la Seu d'Urgell a. 1257-69 (PPujol, *Docs. Vg.*, 21.5); «los mercaders nos cuytaven de ço que havíem manlevat d'èls per a la ost, e Nós pagam aquell *deute* e altres», Jaume I (*Cròn. Ag.*, 249). Referit a obligacions morals: «Senyor, lo *deute* que jo he ab vós nuyl hom del món no-l sap mills que vós», id. (58), «vos pregam, per l'amor que vos nos devets e-l bé que-us havem feyt e-l *deute* que és entre vós e nós, que a aquesta cosa que-ns ajudets», id. (404); «que lo leó li n'hauria molt de grat, e per lo grat que li hauria de la proferta, e per lo *deuta* en què era ab ell, no li faria negun mal», Llull (*Merav.*, O. C. i, 243).

«Deu-se tenir per content de la dignitat que Déu l'a posat, e del ceptre hereditari que li és degut, per *deute* de sanch, més que per la pròpia virtut», JoMartorell (Ag. ii, 156) (en aqueix *deute* de sang radica el descabdellament cast. *deudo* 'parent', 'parentiu', *DCEC* ii, 112b36, però aquesta evolució no es produí en absolut en cat.: l'article *deute* ii d'*AlcM* és un calc passatger del castellà).

Deutor [1260, doc. d'Urgell; *CostTort.*; *doutor*, *VidesR* en *LleuresC*, 296; «lo príncep --- es *deutor* de tants grans dons a Déu», JoMartorell, Ag. ii, 161], del ll. *DĒBITOR*, *ŌRIS*, id.

Endeutar [Llull]: «*endeutar* e manlevar per haver riqueses e moltes granges --- és injúria feta a --- les almoynes dels pobres; *endeutar* monestir per haver defalliment de viandes --- és cosa leguda» (*Blanq.* ii, 15.4); «*endeutar-se*: conflare as alienum; *estar endeutat*: esse in aere alieno», OPou (*TbPu.*, 115).

En forma erudita. *Dèbit* [1586]. *Debitori* [1406]: «no poder pagar --- fer *debitori*: facere nomina; escancel·lar lo *debitori*: inducere nomina», «atorc haver rebut deu ducats --- y me plau que lo acte del *debi-*